

Metsaseaduse muutmise seaduse eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Metsaseaduse (jõustus 1. jaanuaril 2007. a; RT I, 30.12.2015, 32) põhieesmärk on tagada metsade kaitse ja nende säästev majandamine. Seaduse efektiivne rakendamine peab tagama: a) metsade elustiku mitmekesisuse, metsade tervise hea seisundi ja tootmisvõime säilimise; b) võimalused metsa ökonoomseks majandamiseks ja kaitseks; c) metsasektoriga seotud sotsiaalsete ja piirkondlike eesmärkide täitmise.

Varasemate seadusemuudatustega on seadusse lisatud mitu uut põhimõtet. Nende eesmärk oli muuta metsaseadus võimalikult hästi toimivaks ja kõikide huvigruppide huve koosmõjus arvestavaks ning viia seaduse mitmeti tõlgendamise võimalused miinimumini. Samuti sooviti tagada seaduse kooskõla tegelike oludega, et metsandustegevus ühilduks paremini metsapoliitika üldiste eesmärkidega.

Metsaseaduse muutmise seaduse eelnõuga kavandatud muudatustega toetatakse peamiselt metsanduse arengukavas käsitletud tegevust, mis on suunatud metsamaa tootmispotentsiaali jätkusuutlikumale kasutamisele.

Eelnõu on koostanud Keskkonnaministeeriumi metsaosakonna juhataja Riina Martverk (riina.martverk@envir.ee), metsaosakonna peaspetsialistid Taivo Denks (taivo.denks@envir.ee), Kristel Järve (kristel.jarve@envir.ee) ja Anneli Laigu (anneli.laigu@envir.ee) ning metsaosakonna nõunik Indrek Laas (indrek.laas@envir.ee). Õigusekspertiisi tegi õigusosakonna jurist Merike Laidvee (Merike.Laidvee@envir.ee), keeleteimetaja oli õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (Aili.Sandre@envir.ee).

Seaduse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Seaduseelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega.

2. Eesmärk

Seaduse muutmise eesmärgid on järgmised:

1. Võimaldada kaitset kõigile vääriselupaiga (edaspidi *VEP*) kontseptsioonile vastavatele aladele ning parandada VEPI kaitse mainet. Kavandatava seadusmuudatusega kaotatakse piirangud VEPI suurusle ning asukohale. Sellega tagatakse vajalikul määral kaitse kõikidel VEPI tegelikule määratlusele vastavatel aladel riigimaal, ka suurematel kui 7 hektarit, sh hoiualadel ning kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis asuvatel VEPIdel. Lisaks muudetakse kaitse kohustuslikuks avalik-õiguslike juriidiliste isikute maadel, sh munitsipaalmaadel. Sõnastuse parandamisega tuuakse selgemalt välja riigi kaalutusõigus lepingute sõlmimisel.
2. Vähendada bürokraatiat ja metsaomaniku halduskoormust metsakahjustustest teavitamise ja menetlemise protsessis.
3. Kehtestada minimaalne raievanus, mis võimaldab toota maksimaalset omanikutulu nii praeguses kui muutuda võivas nõudluses eri sortimentide järele.

4. Soodustada turberaie ja valikraie kasutamist metsa majandamise võtetena, leevendades nende raieliikide piiranguid.
5. Välistada olukord, kus metsaomandi kasutamine on seatud sõltuvusse piirinaabrite otsustest ja tegevusest.
6. Kiirendada metsateatiste menetlemist ja vähendada halduskulusid.
7. Tagada metsakorralduse kvaliteet, inventeerimisandmete pidev uuendamine ning ajakohastada metsakorraldus.
8. Vähendada toetuste menetlemise halduskulusid ja kiirendada taotluste menetlemist, täpsustada toetuse saamise tingimusi ja tagasinõudmise aluseid.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõukohase seaduse §-ga 1 on kavandatud järgmised muudatused.

Punktidega 1 ja 2 muudatusega tagatakse, et seaduses oleks üldine metsamaa määratlus, mis ei kehti vaid metsaseaduse kontekstis, nagu kehtivast sõnastusest saab välja lugeda. Samuti tagatakse, et § 3 lõikes 3 loetletud alad ei ole metsamaa üksnes metsaseaduse tähenduses. Kuna metsamaa mõistet ükski teine õigusakt seni ei anna, siis on praktikas hakatud ka teistes valdkondades metsamaaks mitte lugema alasid, mis on loetletud metsaseaduse § 3 lõikes 3. See ei ole põhjendatud, kui ala vastab metsa tunnustele. Metsaseaduse § 3 lõikes 3 loetletud alad ei ole metsamaana metsaseaduse tähenduses põhjusel, et neil aladel metsaseadusega kehtestatud metsa majandamise reeglite järgmine ei ole põhjendatud.

Punktiga 3 kavandatava muudatuse põhjus on see, et seaduses sätestatud metsaressursi arvestuse riikliku registri (edaspidi *metsaregister*) pidamise eesmärk ei vasta tegelikkusele osas, mis käsitleb metsa kasutamise kitsenduste kohta arvestuse pidamist. Siiani on metsaseaduses sätestatud, et riik peab metsaregistris metsa paiknemise, pindala, tagavara, seisundi, kasutamise ja selle kitsenduste arvestust. Metsa kasutamise kitsendused tulenevad hoopis keskkonnaregistris olevatest andmetest ning metsaregistris ei peeta arvestust nende üle. Seetõttu on põhjendatud kitsenduste arvestamise nõue § 9 lõikest 1 välja jätta.

Muudetakse ka § 9 lõiget 2 – metsaregistri põhimääruse kinnitab valdkonna eest vastutav minister, kuna tegemist on valdkonnaspetsiifilise registriga ning registrist ei tulene ühelegi teisele ministriumile ega nende allasutustele täiendavaid kohustusi.

Punktiga 4 muudetakse § 10 lõike 1 sissejuhatavat lauset. Toetuse maksmine on võimalus riiklikult suunata erametsanduse arengut ning riik kasutab seda lähtuvalt rahaliste vahendite olemasolust. Sõnastuse muutmisega ei kaasne automaatselt oluline või suur toetuse kärbe. Täpsemalt sätestab toetuse andmise ja menetlemise korra ministri määrus ning selles etapis otsustatakse konkreetselt, milliseid toetusi antakse. Toetuste liigid ja taotlemise tähtajad avalikustab SA Erametsakeskus (edaspidi *EMK*).

Punktiga 5 muudetakse § 10 lõike 1 punkti 6. Kuna seaduse § 11 lõike 4³ kohaselt ei ole metsamajandamiskava omamine kohustuslik, ei ole otstarbekas selle tellimist riiklikult toetada. Edaspidi on võimalik toetust taotleda üksnes metsa inventeerimisandmete koostamiseks.

Punktiga 6 kavandatava täiendusega ühtlustatakse toetuse saamise tingimusi Euroopa Liidu finantseeritavate metsandusmeetmete asjakohaste normidega. Samad reeglid Euroopa Liidu ja riiklike toetuste puhul tekitavad vähem segadust nii toetuse taotleja kui menetleja jaoks. Lisaks on ELi metsandusmeetmete reeglite rakendusala laiem ning arvestab praktikas esile kerkinud probleeme (nt ei võimalda toetust saada kustutamishoiatusega ettevõtjal).

Punktiga 7 täpsustatakse § 10 lõiget 9 – toetust ei saa tagasi nõuda, kui toetusraha ei ole välja makstud. Senise sõnastuse „toetuse andmine“ all võis mõista, justkui saaks toetust tagasi nõuda ka siis, kui tehtud on taotluse rahuldamise otsus, aga toetust ei ole välja makstud. Samuti muudetakse §-s 10 sisalduvate normide tekstiosasid lühemaks, kuna võetakse kasutusele mõiste „toetuse andja“.

Punktidega 8 ja 9 muudetakse § 10 lõiget 9¹. Praktikas on esinenud juhtumeid, kus EMK-le on toetuse saamiseks esitatud teadlikult valeandmeid. Valetamise teel hüvede saamine maksumaksjate arvel on äärmiselt taunitav, mistõttu tuleb kehtestada täiendavad meetmed, et vältida selliseid rikkumisi. Praegu piirduvad EMK võimalused konkreetse taotluse rahuldamata jätmisega. Valeandmeid esitanud taotleja saab aga samas meetmes järgmistes voorudes igasuguste takistusteta taas toetust küsida. Teatud ajaks toetuse õigusest ilmajätmine aitab ära hoida valeandmete tahtliku esitamise teel toetusraha ebaausat taotlemist.

Punktiga 10 täiendatakse § 10 lõikega 9³. Ebaotstarbekas on teha kulutusi toetuste kasutamise kontrollimisele ja tagasinõudmisele, kui tagasinõutav summa on marginaalne. Tagasinõutava summa rahalise piiri määramisega on võimalik halduskulusid kokku hoida. ELi metsandusmeetmetes on tagasinõutava summa rahaline piir 100 eurot ja meil on põhjendatud sama piiri seadmine.

Punktiga 11 kavandatav muudatus on korrigeeriva iseloomuga ja tuleneb eelnõu punktiga 7 kavandatud muudatusest.

Punktiga 12 muudetakse § 11 lõiget 4¹. Metsaseadusega sätestatud metsa inventeerimisüksus ei ole enam ajakohane, kuna tänased majandamisüksused on inventeerimiseks ebamõistlikult suured. Metsaseaduse § 11 lõige 4¹ sätestab muu hulgas, et metsa inventeeritakse ülepinnaalse takseerimisega katastri- või majandamisüksuste kaupa. Riigimetsa puhul on katastriüksuse suurus kuni paar tuhat hektarit ning majandamisüksusteks on metskonnad, mis on maakonna suurused. Seega on metsa inventeerimisandmete kogumine äärmiselt aja- ja ressursimahukas protsess. Ka erametsaomanikel ei ole võimalik vajadusel korral kiiresti oma metsa andmeid uuendada, inventeerimine toimub katastriüksuste kaupa, mistõttu on metsaomanikel suuremad kulutused metsa inventeerimiseks ja ka andmete uuendamisele kulub rohkem aega. Loobudes metsa inventeerimise nõudest katastri- või majandamisüksuse kaupa on metsaomanikel võimalik pidevalt andmeid uuendada ning vähendada samas metsakorraldusega seotud kulutusi. Metsaomanikel tekib seega võimalus inventeerida eraldise raiumisel kohe pärast raiet vaid see eraldis, mitte kogu kinnistu, mis muudab protsessi kiiremaks ja odavamaks.

Punktiga 13 antakse võimalus teha uuendusraiet metsakaitseeksporti akti alusel aladel, kus puuduvad inventeerimisandmed. Kehtiva sõnastuse kohaselt on loodusõnnetuse tõttu hukkunud puistute likvideerimiseks vajalikud kehtivad inventeerimisandmed. Loodusõnnetus võib aga kahjustada ka metsaosasid, mis ei ole kaetud kehtivate inventeerimisandmetega. „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ meetme 8 „Metsaala arengu ja metsade elujõulisuse parandamine“ raames antava metsaala arengu ja metsade elujõulisuse parandamise investeeringutoetuse

saamiseks kehtib jätkuvalt nõue, et metsakahjustuste kõrvaldamiseks ja metsa taastamiseks võib toetust taotleda metsamaa kohta, mille inventeerimisandmed on kantud metsaregistrisse.

Punktidega 14–16 kavandatavate muudatustega luuakse võimalus tunnistada kehtetuks ebakorrektselt töötavate metsakorraldajate kutsetunnistused. Kehtiv õigus ei anna võimalust ebakorrektselt või olulisi vigu tegevatelt metsakorraldajatelt võtta ära metsakorraldaja tunnistust. Tahtlik korduv rikkumine võib viia küll metsakorraldusettevõtte tegevusloa kehtetuks tunnistamiseni, kuid mitte metsakorraldaja tunnistuse äravõtmiseni. Sellisel juhul on võimalik jätkata tegevust uue juriidilise isiku vormis, kellele antakse üle vahendid ja kelle kaudu saavad oma tegevusega metsakorraldusettevõtte tegevusloa kehtetuks tunnistamise kaasa toonud metsakorraldajad tegutseda karistamatult edasi.

Aastatepikkune praktika on näidanud, et metsaregistrisse esitatud katastriüksustest on vigadega (rikutud on metsakorraldustöödele esitatud nõudeid) *ca* 10% ja need saadetakse metsakorraldajatele parandamiseks tagasi. Kui metsakorraldajal esineb vigu keskmisest kaks korda enam, on ta töö niivõrd puudulik, et tuleb kaaluda tema metsakorraldaja tunnistuse kehtetuks tunnistamist. Seetõttu on seaduseelnõusse lisatud punkt, mis lubab metsakorraldaja tunnistuse kehtetuks tunnistada, kui isik on rikkunud metsakorraldustöödele esitatavaid nõudeid kuue kuu jooksul 20% katastriüksustel. Ettevõttes paremad ja nõrgemad töötajad tasakaalustavad üksteist. Kui ettevõttel läheb tagasi 15% töödest, siis selle ettevõtte nõrgematel metsakorraldajatel on vigadega töid 20–25%. Keskkonnaagentuur on aastaid pidanud metsakorraldajate üle arvestust kvartalite kaupa ning praktika on näidanud, et 20% või enam tagasilükatud töid on nõrga töö piiriks. Üksiku metsakorraldaja töömaht on paratamatult väiksem kui ettevõttel ja kolme kuu tulemustes võib mängida rolli juhuslikkuse komponent. Mingil kvartalil võib vigu olla keskmisest rohkem. Kuus kuud annab üksikisiku töö kvaliteedist oluliselt parema ülevaate kui ettevõtte puhul piiriks seatud kolm kuud.

Teine alus metsakorraldaja tunnistuse kehtetuks tunnistamiseks on see, kui metsakorraldaja lohakusest või inventeerimisandmete tahtliku moonutamisega tekitab olukorra, mille tulemusena võib tekkida oluline keskkonnakahju. Samasugustel alustel on võimalik kehtetuks tunnistada ka metsakorraldusettevõtte tegevusloa.

Metsakorraldaja tunnistuse kehtetuks tunnistamise võimalusega on võimalik turult kõrvaldada valeandmeid või vigaseid andmeid esitavad metsakorraldajad. Selle tulemusena väheneb metsaregistrisse esitatavate andmete tagasilükkamine vigade tõttu, mis omakorda vähendab korduskontrolle ja seega ka halduskulusid. Turule jäävad vaid ettevõtted, kus töötavad kvaliteetseid andmeid esitavad metsakorraldajad.

Tunnistuse kehtivuse pikendamiseks on vajalik, et pikendamist taotlev isik osaleks tunnistuse kehtivuse ajal vähemalt kahel Keskkonnaagentuuri korraldatud koolitusel, millest vähemalt üks on treeningtakseerimine. Sellega on tagatud tunnistuse pikendamise taotleja pädevus.

Punktiga 17 muudetakse § 23 lõikes 1 sätestatud vääriselupaiga (edaspidi ka *VEP*) mõistet ning viiakse see kooskõlla vääriselupaiga algse kontseptsiooniga. *VEPi* mõistesse lisati piirang 1. jaanuaril 2007. a jõustunud metsaseaduse redaktsiooniga, mis määras *VEPi* maksimaalseks suuruseks 7 ha ning sätestas, et *VEPid* saavad asuda ainult väljaspool kaitstavat loodusobjekti. Piirangud seati peamiselt eramaadel kaitse korraldamisega seotud probleemide vältimiseks (elarde suurus ning puutumus kaitsealadel saadavate muude kompensatsioonidega). Seega on neid piiranguid vaja arvestada pigem *VEPi* kaitselepingute sõlmimise juures, mitte mõistes. Metsaseaduse mõiste ei peegelda *VEPi* tegelikku olemust ega ökoloogilistest väärtustest

lähtuvat määratlust ning see tekitab segadust. Näiteks erinevate puidutööstuse sertifikaatide (FSC, PEFC ja SBP) väljaandja ei arvesta seadusest tulenevate piirangutega, vaid võtab VEPI määratlemisel aluseks looduslikud näitajad. Seetõttu on ka sertifitseeritud metsaomanike jaoks tegemist segase olukorraga, kus neil ei ole võimalik mõista, millised alad tegelikult on VEPId ja kust nad võivad sertifikaadi alusel raiuda.

Punktiga 18 muudetakse § 23 lõiget 3 selliselt, et VEPIde kaitsekohustus laieneb lisaks riigimetsa majandajale ka kõigile teistele avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele, kelle omandis oleval maal asuvad VEPId. Hetkel on VEPIde kaitse kohustuslik vaid riigimaal ning alates 7. juunil 2006. a vastu võetud metsaseadusega on ülejäänud avalik-õiguslike juriidiliste isikute omandis olevatel maadel VEPIde kaitse reguleerimata (u 245 ha, seejuures maatulundusmaa sihtotstarbega u 138 ha). Enne praegust olukorda kehtinud korra alusel on VEPIde kaitseks lepinguid sõlmitud kahe kohaliku omavalitsusega (Tahkuranna ja Ruhnu vallavalitsustega), kelle maal asub 99% kohalike omavalitsuste maadel paiknevatest VEPIdest. Selliste lepingute lõppedes puudub aga õiguslik alus nende alade kaitse edaspidiseks korraldamiseks. Nagu riigimaad teenivad ka teised avalik-õiguslikud maad avalikke huve ning siin on väärtuste säilitamine ühistes huvides – seega tuleb neid ka reguleerida sarnaselt. Lõikega seatav kaitsekohustus kehtib metsaseaduse § 3 lõikes 2 nimetatud metsamaal asuvate VEPIde kohta.

Lisaks antakse sama sättega valdkonna eest vastutavale ministrile volitus määrusega kehtestada kord, kuidas korraldada avalik-õiguslike juriidiliste isikute maadel (sh riigimetsas) olevate VEPIde kaitse. Kehtiva korra kohaselt korraldatakse riigimetsas VEPIde kaitset valdkonna eest vastutava ministri käskkirja alusel. VEPIde peamised majanduspiirangud on seotud majandamiskeelu ning surnud ja lamapuidu eemaldamise keeluga. Kuna metsa majandamise mõiste on liiga lai, et see täielikult VEPIdes keelata, siis piirdatakse määruses raiekeeluga, mis metsaseaduse § 28 kohaselt hõlmab ka surnud ja lamapuidu eemaldamise. Lisaks antakse Keskkonnaametile lähtuvalt VEPI kaitse-eesmärgist ja keskkonnaregistris esitatud majandamisjuhustest volitus raieid lubada, kuna teatud VEPIdes võib see vajalikuks osutada. Üldiste majandamistingimuste sätestamine ka määruse tasandil aitab parandada järelevalvet ning vajaduse korral karistusnormide kohaldamist. Kuna VEPIde tüübiline mitmekesisus on suur ning iga VEP on ainulaadne, on täpsemad majandamise lisajuhised esitatud keskkonnaregistris igale VEPIle eraldi. Seega tuleb keskkonnaministri 04.01.2007 määrusesse nr 2 „Väariselupaiga klassifikaator, valiku juhend, väariselupaiga kaitseks lepingu sõlmimine ja väariselupaiga kasutusõiguse arvutamise täpsustatud alused“ lisada säte, milles avalik-õiguslike isikute omandis oleval maal korraldatakse VEPIde kaitset keskkonnaregistris esitatud majandamisjuhiste järgi.

Samuti muudetakse § 23 lõiget 4. Sätte esimese lause sõnastust muudetakse nii, et riigi kaalutusõigus otsustada, kas lepingu sõlmimine on põhjendatud (nt väga väike VEP) ja võimalik (nt rahaliste vahendite olemasolu), oleks üheselt arusaadav. VEPI kaitselepingu korral on tegemist tsiviilõigusliku lepinguga ning seega on põhimõtteliselt ka täna riigil õigus keelduda lepingu sõlmimisest. Täpsem sõnastamine on siiski vajalik, et metsaomanikul ei tekiks põhjendamatu ootust, et leping sõlmitakse igal juhul.

Sätte teise lause muudatuse eesmärk on täpsustada, et lepingut ei saa ka edaspidi sõlmida kaitstaval loodusobjektil asuva VEPI kaitseks.

Punktiga 19 täiendatakse § 24 lõiget 3. Metsa uuendamise võttena on looduslikule uuenemisele jätmine või sellele kaasaaitamine reeglina otstarbekas ja põhjendatud siirdesoo, madalsoo, raba, osja, tarna ja lodu metsakasvukohatüüpides. Nendel aladel on muude metsa uuendamise võtete

rakendamine tihti ebaotstarbekas kulude pärast, põhjuseks niiskusrežiim ja selle olemus. Nimetatud alad uuenevad reeglina ise sobilike puuliikidega, kuid vajavad selleks kuni puistuks ümberarvestamiseni aega tavaliselt 7–12 aastat.

Punktiga 20 muudetakse § 28 lõiget 8. Praeguste nõuete järgi tehtud häilude suurus või ühtlaselt hõrendatud metsa tihedus valikraiel võib jääda ebapiisavaks elujõulise uuenduse tekkimise jaoks. Häilu läbimõõdu seotus puistu keskmise kõrgusega ei ole mõistlik. Loodusliku okaspuu-uuenduse tekkimine on kõige optimaalsem olukorras, kus rohu ja lehtpuu-uuenduse teket pärsib ülarinne (valguse ja toitainete defitsiit), kuid okaspuu-uuenduse tekkeks on valgust ja toitaineid piisavalt. Seega on otstarbekas viljakates kohtades teha häilud väiksemad ning kehvemates suuremad. Samas konkreetsete häilu suuruste määramiseks erinevates kasvutingimustes puuduvad asjakohased uurimused. Seega pakutud 20meetriste häilu maksimaalne laius valikraiel on hinnanguline eeldus, kus võiks erineva peapuuliigi ja viljakusega kasukohatüüpides loodusliku okaspuu-uuenduse (eriti kuuse) teke ja esialgne areng õnnestuda.

Kuni 20meetriste läbimõõduga häilude lubamine arvestab Eesti metsade reaalsel olukorda. Enamik metsadest, sh ka piiranguvööndis ja sihtkaitsevööndis, on ühevanused ja enamasti ka üherindelised. Ideaalse püsimeetsa struktuurile vastavad metsad meil üldjuhul puuduvad. Seega enamikul juhtudel on planeeritav valikraie puistus esmakordne. Üherindelise (või ka kuuse teise rindega) puistu struktuuri tugevam muutmine (suuremad häilud) võimaldab kiiremini üle minna eesmärgiks seatud püsimeetsa struktuurile.

Säilikuude jätmist käsitletakse punkti 24 selgituses.

Punktiga 21 muudetakse § 29 lõike 5 punkti 2. Metsaseadusega seatud raievanused ei võimalda majandusmetsade viljakate boniteediklasside (IA, I) kuusikuid optimaalses eas kasutusse võtta. Seetõttu väheneb puistu tootlikkus ning juure- ja tüvemädanike tõttu halveneb puidu kvaliteet.

SMI 2010 andmetel on kuusikutest kahjustatud 125 000 ha ehk 34% puuliigi puistute pindalast. Seda on keskmisest ligikaudu kaks korda enam, sest kogu metsa pindalast on kahjustustega 18%. Kahjustuste osakaal kasvab koos vanuse suurenemisega. SMI mudelpuude andmete alusel tehtud analüüs näitas, et keskealistest kuuskedest on kahjustatud 15%, valmivatest 20% ja küpsetest (vanus 80 aastat ja enam) 24%. Lisaks sellele, et oluliselt väheneb puistu tagavara suurenemine, halveneb mädaniku tulemusena märgatavalt ka puidu kvaliteet. Mädanikest tugevalt kahjustatud puit kõlbab ainult küttepuiduks, mille hind RMK andmetel on 19,5 eurot/m³, kuusepalgi hind aga 63,5 eurot/m³ ehk üle kolme korra enam. Kahjustuste negatiivset mõju näitab ka suur surnud puidu osakaal kuusikutes. Kui kõigis Eesti metsades on ühel hektaril registreeritud keskmisena 14,9 kuupmeetrit surnud puitu, siis kuusikutes on see näitaja 20,6.

Majandatav mets tuleks raiuda vanuses, mil puidu realiseerimisest saadav tulu raieringi keskmisena aasta kohta on maksimaalne. Puistupõhiste küpsusvanuste rakendamise mõju analüüsi (EMÜ, 2011) kohaselt on metsaseaduse järgi uuendusraiet lubav küpsusvanus oluliselt kõrgem puistute kasvu seaduspärasusi (juurdekasvu dünaamika, saadavad sortimendid, puistute kahjustused) arvestavast majanduslikust hinnaküpsusest. Kuuseenamusega puistu korral on see u 25 aastat.

Pikendatud raiering mõjutab negatiivselt investeringuid metsauuendamisse. Huvi metsade uuendamise ning pikema raieringi ja kvaliteetsemat materjali andvate puistute kasvatamise vastu jääb vaatamata toetusmeetmetele kasinaks. Eesti metsaressursis suureneb majanduslikult väheväärtuslike lehtpuupuistute osakaal ja väheneb okaspuuendamusega puistute osakaal.

Erametsade 2007. aasta lageraiealad on uuenenud 2014. aasta metsauuenduse inventuuri kohaselt pindala järgi lehtpuuga 72% ulatuses (sh kase osakaal vaid 28%). Lehtpuu suur osakaal viitab laialdasele loodusliku uuenemise kasutamisele ning väike metsauuendustööde osakaal vähesele huvile investeerida metsa uuendamisse. Majanduslikult tuluka majandustegevuse korral muutuks ka metsa uuendamise kohustus ja noore metsa hooldamine kohustusest investeerimisvõimaluseks.

Lisaks küpsusvanusele kasutatakse uuendusraiet lubava kriteeriumina ka küpsusdiameetrit, mis kuuse puhul on hetkel 26 cm. Kuuse raietest erametsades tehakse 68–69% vanuse, 19% diameetri ja 12–13% muu kriteeriumi alusel (täius $\leq 40\%$ või metsakaitseeksperitiis). RMK raiete puhul on vanuse osakaal olnud 77%. Uute, majanduslikult optimaalseid otsuseid võimaldavate küpsusvanuste kasutamisega väheneb surve raiet lubava diameetri kallutatud hindamiseks ning sellega mõnel määral välitöö kuuse raiet lubava diameetri ja kahjustuste täpsustamiseks.

Paralleelselt IA ja I boniteedi kuusikute raievanuse vähendamisega tegeletakse elurikkuse kaitseks metsa tüpoloogiliste vajakute määramisega ning nende vähendamisega. See tegevus on ette nähtud ka metsanduse arengukavas aastani 2020, täpsemalt selle rakendusplaanis meetmena 2.1.4. Range kaitse tööühmas esitatud metsatüüpide vajakute analüüsi alusel on prioriteediks seatud laane- ja salumetsade vajakute vähendamine. Nimetatud metsatüübid kattuvad suuresti viljakate kasvukohatüüpidega, mille raievanuseid vähendatakse. Keskkonnaministeerium tegeleb nende vajakute katmisega. Seni kokkulepitud kriteeriumite juures ei olnud rangesse kaitse arvestatud hoiualadel asuvaid metsi. Kuna Keskkonnaministeerium on andnud Keskkonnaametile selge suunise, et hoiualade Natura metsaelupaikades on raied keelatud, siis on osa vajakuid 2016. aasta novembrikuu seisuga kaetud. Keskkonnaamet analüüsis 2016. aasta suvel vajakute katmise võimalusi kaitstavatel aladel. Analüüsi tulemusel on kaitsealade riigimetsa maadel välja valitud salu- ja laanemetsade kompaktsed alad, mida on võimalik tsoneerida sihtkaitsevööndisse või kaitsta riigimetsas keskkonnaministri käskkirja alusel. Lisaks, kuna vajakuga tüübirühmade osakaal on suur VEPides, siis inventeerib RMK nendes metsatüüpides täiendavaid VEPisid ka majandusmetsades. Ülaltoodud meetmetega on võimalik suur osa laanemetsa vajakuid katta. Salumetsade vajakute katmiseks võib vajalikuks osutada uute kaitsealade moodustamine, mida plaanitakse teha riigimaadel.

Punktiga 22 täiendatakse § 29 lõiget 9. Seni on metsaomanikul puudunud kindlus, et ta saab oma metsa soovitud ajal majandada, kuna metsaomandi kasutamine sõltub piirinaabrite otsustest ja tegevusest. Kehtib põhimõte – kes esitab esimesena, sellel on ka eesõigus saada raieks luba. Metsaseaduse § 29 lõikes 11 sätestatakse lageraielankide lubatud suurimad pindalad. Lageraie tegemiseks on vaja esitada metsateatis, mis kehtib 12 kuud alates Keskkonnaameti lubava märke tegemisest. Keskkonnaameti spetsialist kontrollib teatiste menetlemisel muu hulgas, et kavandatavate ja omavahel ühist piiri omavate lageraiealade pindala ei ületaks lubatud ülemmäära ja seda ka juhul, kui need asuvad eri omanike kinnistutel. Metsateatis võimaldab raiuda, kuid ei kohusta seda tegema. Metsateatistega, mida tegelikkuses ei realiseerita, hoitakse kinni lubatud lageraielankide pindalad, välistades sellega raied ka piirnevatel eraldistel. Kui võtta aluseks Keskkonnaagentuuris tehtud uuring, siis 40%-l juhtudest jätavad erametsaomanikud metsateatiseid realiseerimata. Seega raiet ei tehta, kuid teatisega on võetud piirneva kinnistu omanikult võimalus raiet teha. Valdavalt on sellised probleemid juhuslikku laadi, kuid teatud juhtudel on võimalik ka pahatahtlikkus. Esitades aastast aastasse samale alale raieteatise ilma reaalse soovita neid realiseerida, on võimalus blokeerida naabri soov oma metsaomandit kasutada. Muudatuse eesmärk on välistada olukord,

kus metsaomandi kasutamine on seatud sõltuvusse piirinaabrite otsustest ja tegevusest. Muudatus ei puuduta kaitstavaid loodusobjekte ja kalda piiranguvööndit, kus elurikkuse säilitamiseks ning ala kaitse-eesmärkide saavutamiseks on looduskaitseaduse ja ala kaitse-eeskirjaga seatud metsaraiele metsaseadusest erinevaid piiranguid. Muu hulgas on metsaseadusest erinevalt sätestatud ka lageraielankide lubatud suurim pindala. Lageraielankide liitumine naaberkiinnistutel tooks kaasa häiringu, mis ohustaks kaitse-eesmärkide saavutamist.

Punktiga 23 muudetakse § 30 lõiget 2. Aegjärgse raie kogu perioodi pikkus sõltub metsamajandamise eesmärgist, milleks võib olla majandusmetsas metsa kiire ja efektiivne uuendamine või kaitstavas metsas vana metsa pikaajaline hoidmine. Perioodi pikkuse fikseerimine metsaseaduses, kehtivana kõigis metsades, pole seetõttu oluline.

Turberaiete kordusperioodid, ajalise kogupikkuse ja etappide arvu ning uuendusperioodi lõpus alles jääva vanametsaelementide koguse ning ka valikraie täpsustavad piiranguid saab piiranguvööndi metsade kohta fikseerida iga kaitseala kaitse-eeskirjas.

Punktiga 24 täiendatakse § 30 lõiget 6 punktiga 7. Siiani tuleb jätta säilikuud (elustiku mitmekesisuse tagamiseks vajalikke puud) üksnes lageraiel. Samas pole põhjendust, miks turberaied või valikraie peaks erinema lageraiest. Neid raieviise kasutatakse suurel määral kaitsealade piiranguvööndites, kus puistu (ja maastiku) elustikuväärtuse suurendamine on eriti loomulik. Puhkeväärtusega metsades on turberaie viimase järgu lõpetamisel alles jäetud säilikuudel ja/või seemnepuudel ka oluline esteetiline väärtus. Valikraiete puhul võib tunduda säilikuude jätmine üleliigsena, kuna seal säilib alati ka vanu ja jämedaid puud. Siiski on Kesk- ja Lääne-Euroopas võetud kasutusele säilikuude kasutamine ka valikraietel, kuna on täheldatud teatud elupaikade (väga vanad puud, surnud puit) vähesust püsimeetsades. Eraldi reegleid säilikuudele kehtivate nõuete ja koguste kohta turberaietel ja valikraiel ei ole mõistlik teha, need võiks sarnaneda lageraielade vastavate nõuetega.

Punktiga 25 tehtava § 37 lõike 3 punkti 3 muudatus on korrigeeriva iseloomuga. Loetellu lisatakse ka suulise lepingu korral vormistatav akt, mida sama paragrahvi lõige 5 raieõiguse võõrandamisel lubab.

Punkti 4 muudatuse eesmärk on lubada raiet ka Keskkonnaameti koostatud metsakaitseeksperitiisi aktiga, mille andmed kantakse samuti metsaregistrisse. Praeguses tekstis asendatakse lauseosa „Keskkonnaameti raiet lubava märkega või metsaressursi arvestuse riiklikus registris registreeritud metsateatis“ lauseosaga „raiet lubav kanne või metsakaitseeksperitiisi akt metsaregistris“.

Analoogselt muudeti 1. jaanuaril 2014. a jõustunud sama paragrahvi ja lõike punkti 1 ning asendati kinnistusraamatu väljavõtte kinnistusraamatu kandega. Järelevalve tegijatel on olemas juurdepääs registriandmetele. Muudel juhtudel tõendab vajaduse korral registrikande olemasolu kas registri väljavõtte või metsakaitseeksperitiisi akt. Metsaomanikul on igal ajal õigus taotleda Keskkonnaametist sellise väljavõtte väljastamist. Ka sellisel juhul, kui ta on raie ise registreerinud isiku ühest tuvastamist võimaldava elektroonilise kanali kaudu (vt p 30).

Selle ning punktidega 28 kuni 36 tehtavate muudatuste peamine eesmärk on vähendada metsakajjustustest teavitamise ja menetlemise protsessis nii riigi bürokraatiat kui ka metsaomanike halduskoormust.

Seadusemuudatusega tagatakse:

- metsakahjustuse metsateatiste esitamisest loobumine juhul, kui metsakahjustuse andmed on metsaregistris;
- riigi parem ülevaade metsakahjustustest;
- märkimisväärne halduskulude kokkuhoid, välistades dubleerivad tööd (sh välitööd ja andmete esitamine);
- kutsetunnistusega metsakorraldaja metsaregistrisse esitatud metsakahjustuste andmete kasutamine sarnaselt muudele takseerandmetele, mille alusel lubatakse metsateatis otse metsaregistris registreerida;
- metsaomaniku võimalus metsakahjustuse likvideerimiseks väiksema bürokraatiaga ning kiiremini;
- lihtsustatud sanitaarraie või uuendusraie metsateatise registreerimise võimalus juhul, kui metsaregistris on kirjeldatud oluline metsakahjustus.

Kehtima jääb ka senine metsakahjustustest teavitamise ja menetlemise skeem, kuna kahjustused võivad tekkida pärast metsakorraldamist. Metsakahjustuste riikliku seire aluseks on nii metsaregistrisse perioodi jooksul sisestatud metsakahjustuste kui metsateatistega esitatud metsakahjustuste andmed.

Punktiga 26 antakse raieõiguse võõrandamisel võimalus sõlmida leping kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, kuna väikeste koguste puhul on kirjaliku lepingu sõlmimine ajakulukas. Muudatus laiendab võimalusi, kuid kuna siiski on tegemist kahe poole kokkuleppega, siis lepingu vormi valivad pooled – kui üks pool nõuab kirjalikku lepingut, on teisel poolel valida, kas tehing jääb katki või sõlmitakse kirjalik leping.

Paragrahvi 37 lõike 6 sissejuhatavasse lauseossa lisatakse sõnad „kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis“ ning sõna „akt“ eest jäetakse välja nõue „kirjalik“. Vastasel juhul võiks see viia eksiarusaamisele akti vorminõuetest ehk seda võidakse hakata tõlgendama kui kirjaliku lepingu sõlmimist, millele kehtib omakäelise allkirjastamise nõue. Sõna „vormistavad“ viitab, et suuline kokkulepe tuleb n-õ vormi valada ehk kirja panna.

Punktiga 27 seatakse metsamaterjali võõrandamisel vormistatavatele dokumentidele sama nõue, mis on sätestatud punktis 26 raieõiguse võõrandamisel vormistatavatele dokumentidele.

Punktiga 28 tehtava muudatuse eesmärk on vabastada metsaomanikud kohustusest esitada metsakahjustuse metsateatis juhul, kui kahjustus on juba metsaressursi arvestuse riiklikus registris metsade inventeerimise käigus registreeritud.

Punktiga 29 tehtava muudatuse eesmärk on kirjeldada üheselt metsateatise esitamise viisid. Lisaks vabastatakse metsaomanikud kohustusest esitada metsateatis tähitud kirjaga. Kes soovib seda ikkagi teha, saab seda teha ka siis, kui seadus seda ei sätesta.

Punktiga 30 muudetakse § 41 lõiget 6. Praegune sõnastus nimetab nii metsateatise menetlemist kui ka selle lihtsalt registreerimist. Uus sõnastus määrab metsateatise menetlemise ja registreerimise kui ühe protsessi osad.

Punktidega 31 ja 32 tehtavate muudatuste eesmärk on luua võimalus jätta metsaregistris registreerimata metsateatisega kavandatud tegevused, mis ei vasta õigusaktide nõuetele. Keelatud tegevused oleks samas eraldi andmebaasis salvestatud.

Kui kehtiv kord näeb ette, et metsaomanikule tagastatakse lubava või keelava märkega metsateatis, siis uue korra järgi on raie lubatud, kui selle kohta on tehtud kanne metsaregistris või väljastatud metsaregistri väljavõte. Esitatud metsateatist esitajale ei tagastata.

Punktiga 33 muudetakse § 41 lõiget 13. Töid võib teha pärast esitatud metsateatise kontrollimist ning kavandatud tegevuse metsaregistrisse kandmist.

Punktiga 34 tunnistatakse kehtetuks § 41 lõige 13¹. Esitatud metsateatise registreeritakse Keskkonnaameti kaudu, samuti toimuvad Keskkonnaameti kaudu nii automaatkontrollid kui ka ametnike tehtavad kontrollid.

Metsaomanik saab registreerida metsateatise kavandatavate raiete kohta isiku ühest tuvastamist võimaldava elektroonilise kanali kaudu kohe, kui inventeerimisandmed on metsaregistrisse kantud. Tegemist on sisult sama protseduuriga, mida sisaldab kehtetuks tunnistatav säte, selle erinevusega, et enam ei ole 30-päevast inventeerimisandmete avalikustamise nõuet. Kui tingimused vastavad õigusnormidele, saabub teatise registreerimisel positiivne otsus raie kohta mõne hetkega. Selline metsateatise menetlemise kiirus motiveerib metsaomanikke ise teatise registreerima. Seega vähenevad Keskkonnaameti metsateatiste menetlemise halduskulud.

Nagu eespool märgitud, siis kehtiva seaduse kohaselt saab registreerida metsateatise kavandatavate raiete kohta eeldusel, et metsaregistris on enne seda vähemalt 30 päeva olnud avalikustatud metsa inventeerimisandmed. Nagu näitab praktika, nullib 30 päeva nõue normi eesmärgi lühendada metsateatise menetluse aega. Kuna tegelikkuses menetlusaeg isegi pikeneb, esitavad metsaomanikud metsateatise ikka menetlemiseks Keskkonnaametile. 2015. aasta kümne kuu jooksul on erametsaomanikud ise registreerinud metsateatise vaid 0,36% kõigist erametsaomanike esitatud teatisest. See tähendab, et ei realiseeru ka teine eesmärk – halduskulude vähendamine. Kolmas eesmärk oli anda piirinaabritele võimalus jälgida naabruskonna metsade olemist. Kuna metsateatise ei ole registreerima hakatud ja seega ei avalikustata ka inventeerimisandmeid, ei aita sätestatu kaasa ka sellele eesmärgile. Küll on eesmärk täidetud avalikkusele kättesaadava teemakaardiga, mille metsaregister genereerib metsa inventeerimisandmete alusel. Teemakaardilt on võimalik näha alasid, kus majandustegevus on võimalik. Kuna ligi 80%-l metsamaast on kehtivad inventeerimisandmed, on kõigil huvitatutel võimalik kogu sellel alal jälgida, kus mingi tegevus on lubatud, ning juba aegsasti võtta ühendust ja pidada läbirääkimisi näiteks selliste metsamaade omanikega, kus lageraie tegemine on lubatud, kuid kus ollakse huvitatud oma kodu ümbruses küpse metsa säilitamisest.

Punktiga 35 muudetakse § 41 lõiget 13². Muudatusega viiakse säte kooskõlla § 41 lõikes 13 sätestatuga.

Punktiga 36 muudetakse § 41 lõiget 14. Uus sõnastus sätestab üheselt, et metsateatist esitamata võib raiuda 20 tm puitu kinnistu kohta.

Punktiga 37 muudetakse § 41 lõiget 15. Metsandust reguleerivates õigusaktides on kasutusel metsateatise menetlemise erinevad tähtajad. Keskkonnaministri 26.06.2014 määruses nr 27 „Metsateatise esitatavate andmete loetelu, metsateatise vorm, esitamise, tagastamise, registreerimise ja menetlemise kord ning tähtajad“ on Keskkonnaametil juhul, kui kavandatud raie kohta otsuse tegemine nõuab kooskõlastamist või metsaseaduse § 29 lõike 12 kohast metsakaitseksperitiisi, metsateatise kontrollimiseks aega kuni 30 tööpäeva. Sama menetlemisaeg on mõistlik sätestada ka metsaseaduses.

Punktiga 38 võrdsustatakse metsakorraldaja tunnistuse kehtivusaeg nendel, kellel see on olemas enne seadusemuudatuste jõustumist, nendega, kes taotleavad seda pärast muudatuste jõustumist.

4. Vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

5. Seaduse mõju

5.1. Kavandatav muudatus – kuuse raievanuse muutmine ning lageraiele alternatiivsete raieliikide soodustamine.

5.1.1. Muudatustega kaasneva mõju valdkond – mõju majandusele ja looduskeskkonnale.

5.1.1.1. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- metsaomanikud
- riigiasutused (Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur).

5.1.1.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelalus olulisuse kohta.

Raievanuse vähendamisel viljakate boniteediklasside kuusikutes on positiivne majanduslik mõju metsade majandamise efektiivsusele (eeskätt metsade uuendamisele) ja tulukusele. Kuuse väiksema raievanusega vähenevad arvestatavalt kuuse kõrgema raievanusega kaasnevad juure- ja tüvemädanike põhjustatud kahjud. Selle mõju looduskeskkonnale on neutraalne ning see tagatakse iga puistu korral säilikpuude jätmise (10–20 suuremat puud hektari kohta) nõude ja metsa uuendamise kohustuse täitmisega.

Lisaks küpsusvanusele kasutatakse uuendusraiet lubava kriteeriumina ka küpsusdiameetrit, mis kuuse puhul on hetkel 26 cm. Kuuse raietest erametsades tehakse 68–69% vanuse, 19% diameetri ja 12–13% muu kriteeriumi alusel (täius $\leq 40\%$ või metsakaitseeksperitiis). RMK raiete puhul on vanuse osakaal olnud 77%. Uute, majanduslikult optimaalseid otsuseid võimaldavate küpsusvanuste kasutamiselega väheneb surve raiet lubava diameetri kallutatud hindamiseks ning sellega ka mõnel määral välitöö kuuse raiet lubava diameetri ja kahjustuste täpsustamiseks.

Täna raiutakse suur osa kuusepuustuid juure- ja tüvemädanike tõttu metsakaitseeksperitiisi alusel. Sellisel juhul ei rakendata kuusele raiet lubavat vanust, vaid raiet lubavaks kriteeriumiks on kahjustus ja selle ulatus. Kuuse uuendus- ja valikraiet lubava raievanuse vähendamine suurendab kuuse raietest saadavat tulu ja vähendab lisandväärtust mitteloovat halduskoormust.

Mõju metsaomanikele on väheoluline, sest eelkõige luuakse muudatusega eeldused teha tegelikku olukorda kajastavaid otsuseid ja välistatakse vajadus kasutada ebaausaid võtteid metsast küpse ja kvaliteetse puidu kättesaamiseks. Samuti on mõju riigiasutustele väheoluline, kuna raiet lubava diameetri kontrollimiseks tehtavate välitööde ja kahjustuste täpsustamise osakaal võrreldes muu tööga ei ole väga suur. Samas võimaldab muudatus hoida kokku riigiasutuste kulusid ja efektiivsemalt keskenduda muule vajalikule tegevusele (sh järelevalvele).

Vähenevad lageraie suhtes alternatiivsete raieviiside piirangud, mis muudavad need raieviisid kasutajasõbralikumaks ja senisest edukamalt metsakasvatuses ja keskkonnakaitses

rakendatavaks. Metsaomanikul on võimalik teha aegjärgse raie järgmine järk siis, kui eelmine on uuenenud, mitte ei pea ootama kümme aastat. Väiksem raiejärgne täius soodustab uuenemist. Valikraiel saab raiuda suurema läbimõõduga häilu, mis samuti soodustab kiiremat uuenemist.

Turbe- ja valikraiet kasutatakse vähe metsa uuendamiseks. Peamiselt kasutatakse lageraiet. Eeltoodule tuginedes on mõju metsaomanikele väheoluline, samas loob eeldused metsade efektiivsemaks kasutamiseks. Analoogselt kuuse raievanuse vähendamise mõjuga on ka alternatiivsete raieviiside kasutamise lihtsustamise mõju riigiasutustele väheoluline, kuid võimaldab kokku hoida kulusid.

Lisaks on Euroopa Komisjon välja töötamas reegleid, millega sätestatakse liikmesriikidele kohustused, mis võimaldavad saavutada kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgid. Määrusega pannakse liikmesriikidele kohustus, et nende territooriumi LULUCFi sektoril, kuhu kuulub metsamaa, ei oleks enam netoheidet. See tähendab, et sektorist lähtuv heide ja heite siduvus oleks null. Parema heite siduvuse aga tagavad just nooremad metsad. Kuuse raievanuse vähendamise ning turbe- ja valikraie kasutamise tingimuste lihtsustamisega luuakse eeldused metsa aktiivsemaks majandamiseks, millega kaasneb ka metsade noorenemine ja parem heite siduvusvõime. Seega on selles tähenduses mõju looduskeskkonnale märkimisväärne.

5.2. Kavandatav muudatus – vääriselupaiga mõiste muutmine.

5.2.1. Muudatustega kaasneva mõju valdkonnad – mõju elu- ja looduskeskkonnale, riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele.

5.2.1.1. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- metsaomanikud
- avalik-õiguslikud juriidilised isikud
- kohalikud omavalitsused
- riigiasutused (Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur, Riigimetsa Majandamise Keskus), SA Erametsakeskus.

5.2.1.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelendus olulisuse kohta.

Vääriselupaiku käsitlevate lõigete muutmise taastatakse VEPI staatus umbes 30%-le suure loodusväärtusega VEPidele (nii riigi- kui eramaal), mis on inventeeritud ja vastavad VEPI teaduslikule mõistele, ning reguleeritakse nende kaitset. Luuakse selge ja üheselt mõistetav VEPI mõiste, mis on oluline ka puidutööstuse sertifikaatide tingimuste täitmiseks ja järelevalveks, ning parandatakse VEPI kaitse mainet nii teadlaste kui ka looduskaitsete silmis. Kaitse muutub kohustuslikuks suuremale hulgal VEPidele, st riigimetsas lisanduvad üle 7 ha suurused VEPid ja kaitstavatel loodusobjektidel asuvad VEPid ning kaitse muutub kohustuslikuks avalik-õiguslike isikute omandis olevatel maadel. Riigimaal on 2015. aasta seisuga VEPide kogupindala u 6300 ha, mõiste muutmisel lisandub u 4400 ha. Seejuures on siin arvestatud vaid hoiualadel ja piiranguvööndites asuvate VEPide pindala lisandumisega, kuna muudatus mõjutab nende majandamist enim. Sihtkaitsevööndites on VEPide kaitse üldjuhul tagatud majandamiskeeluga. Kuigi Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) on rakendanud kaitsealustel objektidel asuvatele VEPidele ka seni nii vabatahtlikku kui ka sertifikaatidest tulenevat kaitset, annab seaduse alusel kaitse korraldamine selguse RMK töökorraldusele. Seega on mõju väheoluline, kuna riigimetsades säilitatakse VEPE juba praegu samas ulatuses, kuid kaitse muudetakse tehniliselt lihtsamalt ja õiguslikult selgeks.

Avalik-õiguslike juriidiliste isikute maadel ja munitsipaalmaadel puudutab seadusemuudatus enim peamiselt maatulundusmaa sihtotstarbega maadel asuvaid VEPisid, mille kogupindala on u 138 ha. Enim on mõjutatud Tahkuranna vald, kelle omandis asub maatulundusmaa sihtotstarbega munitsipaalmaadel asuvate VEPide pindalast 98,5% ehk u 56 ha. Praegu kehtib enamikul neist kaitsekohustus, kuna varasema kaitsekorralduse ajal on Tahkuranna Vallavalitsusega sõlmitud 49,5 hektarile VEPide kaitseks leping, mis kehtib kuni 2021. aastani. Seega metsa majandamisele piirangute seadmise tõttu saamata jäänud tulu on 2021. aastaks välja makstud ning on oluline jätkata selle suure loodusväärtusega ala kaitset. Kui nimetatud aladel oleks metsa tulu saamise eesmärgil maha raiutud, tekiks sarnane tulu saamise võimalus alles uue raieküpse metsa kasvamisel. Seega on saamata jäänud tulu põhimõtteliselt kaetud paljudeks aastakümneteks. Kohalike omavalitsuste maadel asub suur osa väarielupaiku ka parkides, kalmistutel, asulametsades ja veekoguäärsetel aladel, mis jäävad kas metsaseaduse kohaldamisalast välja või rakenduvad nende suhtes teised kaitsemeetmed. Neil aladel metsa tulu saamise eesmärgil tõenäoliselt ka ei raiuta. Enamik avalik-õiguslike juriidiliste isikute maatulundusmaa sihtotstarbega maal asuvatest VEPidest paikneb Eesti Maaülikooli (EMÜ) maadel (VEPide pindala 81 ha). Hoolimata mõne VEPi raiest on EMÜ nõustunud neid üldiselt kaitsma, lähtudes ülikooli väärtustest. Lisaks on ülikoolil võimalus neid kasutada teadustöös, nt uurides nende olulisust ümbritsevate metsade ökosüsteemis. Üldine mõju avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele on väheoluline, kuivõrd VEPi kaitsekohustus mõjutab vaid mõnda neist.

Mõju erametsaomanikele on väheoluline, kuna 2/3 VEPidest on riigimaadel, kus säilitatakse neid juba praegu samas ulatuses, nagu on plaanis seadusemuudatusega õiguslikult reguleerida, et muuta VEPide kaitsmine tehniliselt lihtsamaks ja õiguslikult selgeks.

VEPi mõiste muutmisega seoses muudetakse ka eramaal VEPi lepingute sõlmimise tingimusi. Täpsemalt kaotatakse ära VEPi maksimaalse pindala piirang (praegu 7 ha). Teaduslikult pole VEPi suurusele 7 ha piirangu seadmine põhjendatud ja see ei ole ka mõistlik. Pärast 7 ha piirangu kehtima hakkamist on väarielupaiku tükeldatud ja nende suurusi muudetud ning praegu moodustavad eramaal inventeeritud VEPidest, mis on suuremad kui 7 ha, vaid väikese osa. Väljaspool kaitsealasid on selliseid eramaa väarielupaiku 133 ha, mistõttu suureneb lepingu sõlmimise võimalusega VEPide kogupindala 4,8%. Mõju erametsaomanikele on väheoluline, kuna VEPide kaitse eramaadel on jätkuvalt vabatahtlik ning lepingu sõlmimise võimalusega VEPE lisandub vähesel määral.

Mõju SA-le Erametsakeskus kui riigi volitatud esindajale VEP-lepingute sõlmimisel ja Keskkonnaametile kui kontrolliorganile on väheoluline, kuna pindala suureneb vähesel määral. Kõigile aladele lepinguid niikuinii ei sõlmita ning riigil on õigus teha lepingu sõlmimiseks kaalutlusotsus vastavalt riigieelarvele. Keskkonnaagentuurile on mõju väheoluline, kuna andmete haldamise hulk oluliselt ei muutu.

5.3. Kavandatav muudatus – metsakahjustusest teavitamise protsessi lihtsustamine.

5.3.1. Muudatustega kaasneva mõju valdkonnad – mõju majandusele, riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele.

5.3.1.1. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- metsaomanikud
- riigiasutused (Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur).

5.3.1.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelus olulisuse kohta.

Metsakahjustuste likvideerimise alused ja olemus ei muutu. Protsessi optimeerimine vähendab halduskulusid ja kiirendab metsakahjustuste likvideerimist.

Riigi halduskulu ja töökoormus väheneb märkimisväärselt, kuna olulises mahus lõpeb tööde (sh välitööd) ja andmete esitamise dubleerimine. Registris olevate andmete mitmekordse esitamise vältimisel on võimalik rahaline kokkuhoid üksnes RMK-l hinnanguliselt u 80 000 eurot aastas.

Kui metsakahjustus on metsaregistris kirjeldatud, on metsaomanikul võimalik kahjustus likvideerida väiksema bürokraatiaga. See motiveerib omanikke rohkem oma metsa tervise heaks raieid tegema. Paraneb võimalus metsakahjustuste operatiivseks likvideerimiseks, mis hoiab ära kahjustatud puidu väärtuse suurema kahanemise.

5.4. Kavandatav muudatus – metsaomandi majandamise kinnistuspõhiseks muutmine.

5.4.1. Muudatustega kaasneva mõju valdkonnad – mõju majandusele, looduskeskkonnale.

5.4.1.1 Muudatustest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- metsaomanikud.

5.4.1.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelus olulisuse kohta.

Metsaomanikud saavad oma küpsed metsad uuendada õigel ajal, sõltumata piirinaabri otsustest ning tegevusest. Muudatuse järel on mõlemal metsaomanikul võimalik raiuda ühel ajal seadusega maksimaalselt lubatud ulatuses. Kuna keskmine lageraielangi suurus on u 1,5 ha, siis on suurte (suuremate kui 7 ha) lagedaks raiutavate alade tekkimise võimalus minimaalne. Lageraiealadel metsa uuendamine on tagatud seadusega.

Eesti metsamaastik on raiesmike ja noorte metsade tõttu paljude liikide jaoks liialt killustunud. Kaugemas tulevikus võib osade raiesmike suurenenud pindala olla elurikkusele positiivse mõjuga, kui kasutada selle eesmärgi täitmiseks raiete ruumilist planeerimist. Säilikpuude ja elupaigakildude säilitamine raiel aitab suurendada maastiku ja elustiku sidusust.

Mõju looduskeskkonnale on väheoluline, kuna metsaseadusega on tagatud metsade uuenemine viie aasta jooksul pärast raiet. Metsaomanik peab rakendama metsa uuendamise võtteid kahe aasta jooksul raiest arvates.

Mõju metsaomanikele võib üldises plaanis lugeda samuti väheoluliseks, arvestades langi keskmist suurust. Küll aga tagab muudatus kindlustunde, sest naaberkinnisasja omaniku tegevus ei takista metsaomanikul oma metsas raie kavandamist.

5.5. Kavandatav muudatus – metsakorralduse aluste korrigeerimine.

5.5.1. Muudatustega kaasneva mõju valdkonnad – mõju majandusele, riigiasutuste töökorraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele.

5.5.1.1. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- metsaomanikud
- riigiasutused
- metsakorraldusettevõtted.

5.5.1.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelendus olulisuse kohta.

Turule jäävad vaid ettevõtted, kus töötavad kvaliteetseid andmeid esitavad metsakorraldajad. Metsaregistri eesmärgi täpsustamine majandusele mõju ei oma. Inventeerimisandmete avalikustamise 30 päeva nõude kaotamine tagab metsade majandamise operatiivsuse (nt külmade saabumisel saab kohe raiuda).

Metsaregistri pidamise eesmärgi muutmine viib normi kooskõlla tegelikkusega ning kulutused ja töökorraldus sellega ei muutu. Metsakorraldusest katastri- või majandamisüksuse põhjal inventeerimise nõude kaotamine ei muuda riigiasutuste (eriti Keskkonnaagentuuri) töökorraldust. Kuna aga kavandatavate muudatuste jõustumisel tuleb metsakorraldusandmete andmehalduritel välitööde käigus rohkem sõita, et jõuaks kontrollida u 10% esitatud andmetest, võivad suureneda registripidamise halduskulud.

Metsakorraldaja tunnistuse kehtetuks tunnistamise võimaluse sätestamisega on võimalik turult eemaldada ebakorrektsed andmeid esitavad metsakorraldajad. Selle tulemusena väheneb metsaregistrisse esitatavate andmete tagasilükkamine vigade tõttu, mis omakorda vähendab korduskontrolle ja seega ka halduskoormust.

Kui kaob inventeerimisandmete avalikustamise 30 päeva nõue, registreerivad metsaomanikud rohkem metsateatise. Seega automaatkontrollide osakaal suureneb ja Keskkonnaameti halduskoormus väheneb.

Metsakorralduse aluste korrigeerimisel ning metsaregistri pidamise eesmärgi muutmisel ei ole vaja täiendavat analüüsi, muudatustel ei ole negatiivset mõju metsaomanikele. Metsakorraldusfirmade jaoks on mõju väheoluline, kuna metsa korraldamise meetodika ei muutu. Pigem on mõju positiivne, kuna turule jäävad vaid kvaliteetset tööd tegevad metsakorraldajad. Metsakorraldajatest (seisuga 26.08.2015 on 233 tunnistusega metsakorraldajat) on mõju vaid isikutele, kes ei tee töid nõutud tingimuste kohaselt. Korrektselt tegutsevatele metsakorraldajatele mõju ei ole.

Avaliku sektori üldine töökorraldus jääb samaks, võib esineda vaid väike halduskulude kasv andmete kontrollimiseks läbitud sõidukilomeetrite hulga suurenemisest. Seda aitab kompenseerida kvaliteetsete andmete esitamise suurem hulk ja korduskontrollide vähenemine ning metsateatiste registreerimisel rakenduva automaatkontrollide osakaalu kasv. Seega võib asuda seisukohale, et muudatusi koosmõjus hinnates on mõju riigiasutustele väheoluline.

5.6. Kavandatav muudatus – erametsanduse toetustega seotud protsesside täpsustamine.

5.6.1. Muudatustega kaasneva mõju valdkonnad – mõju riigiasutuste töökorraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele.

5.6.1.1. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- toetusi taotlevad metsaomanikud
- riigiasutused.

5.6.1.2. Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelendus olulisuse kohta.

Erametsanduse toetustega seotud protsesside täpsustamisel vähenevad riigi halduskulud ja töökoormus märkimisväärselt, kuna protsess on optimeeritud (taotlemine e-keskkonnas – kaob

mitmekordne sisestamine ja väheneb sisestamisest tulenevate vigade hulk jmt) ning kulutusi ei tehta nende toetuste kasutamise kontrollimisele ja tagasinõudmisele, mille tagasinõutav summa on marginaalne.

Metsaomanike jaoks on mõju väheoluline, kuna toetuste taotlemise põhialused ei muutu. Muudatus, mille kohaselt ei saa toetust taotleda teatud aja jooksul, kui varem on esitatud valeandmeid või rikutud muid toetuse andmise aluseid, puudutab vähest hulka taotlejaid, seega võib ka selle muudatuse mõju metsaomanikele lugeda väheoluliseks.

6. Seaduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja eeldatavad tulud

Seaduse rakendamisega ei kaasne olulisi täiendavaid kulusid riigieelarvele. Riigi halduskulud vähenevad näiteks erametsanduse toetustega seotud protsesside täpsustamisel. Riigi halduskoormus väheneb märkimisväärselt, kuna protsess on optimeeritud (taotlemine e-keskkonnas – kaob mitmekordne sisestamine ja väheneb sisestamisest tulenevate vigade hulk jmt) ning kulutusi ei tehta nende toetuste kasutamise kontrollimisele ja tagasinõudmisele, mille tagasinõutav summa on marginaalne.

Riik hoiab märkimisväärselt kokku kulusid, kuna seadusemuudatusega:

- loobutakse metsakahjustuse metsateatiste esitamise nõudest, kui metsakahjustuse andmed on metsaregistris;
- lõpetatakse tööde (sh välitööde) ja olemasolevate andmete esitamise dubleerimine;
- võimaldatakse metsaomanikul lihtsustatud korras registreerida sanitaarraie või uuendusraie metsateatis, kui metsaregistris on kirjeldatud oluline metsakahjustus.

Metsaregistris olevate andmete mitmekordse esitamise vältimisel on võimalik rahaline kokkuhoid üksnes RMK-l hinnanguliselt u 80 000 eurot aastas.

Kuna muudatuste jõustumisel tuleb Keskkonnaagentuuri metsakorraldusandmete andmehalduritel välitööde käigus rohkem sõita, et jõuaks kontrollida u 10% esitatud andmetest, võivad suureneda registripidamise halduskulud. Need aga kaetakse eelnevalt kirjeldatud kokkuhoiu arvelt.

Kohalikele omavalitsustele täiendavaid kulusid ning tulusid seaduse rakendamisega ei kaasne. Avalik-õiguslike juriidiliste isikute maatulundusmaa sihtotstarbega maadel asub olulisel pindalal vääriselupaiku vaid Tahkuranna vallal ning Eesti Maaülikoolil. Kuna Tahkuranna vallal on kehtiv leping enamikule VEPide pindalast, mis tegelikult katab saamata jäänud tulu lepingu sõlmimisest kuni uue raieküpse metsa kasvamiseni, siis on mõju järgmiste aastakümnete saamata jäänud tulule marginaalne. Eesti Maaülikool on nõustunud vääriselupaiku kaitsma ning eeldatavasti ei kasuta ja ei ole kavandanud kasutada neid alasid rahalise tulu saamiseks. Seega ei mõjuta seaduse muutmine tulu saamist.

Samuti võib eeldada, et seaduse rakendamisega ei kaasne olulisi täiendavaid kulusid metsaomanikele. Need pigem vähenevad. Näiteks tekib metsaomanikel võimalus inventeerida eraldise raiumisel kohe pärast raiet vaid see eraldis, mitte kogu kinnistu. Ka metsakahjustustest teavitamise protsess on kiirem ning metsaomaniku jaoks seega vähem kulukas. Paraneb võimalus metsakahjustuste operatiivseks likvideerimiseks, mis hoiab ära kahjustatud puidu väärtuse suurema kahanemise. Kuuse raievanuse muutmine annab metsaomanikele võimaluse raiuda viljakate kasvukohtade kuusikud optimaalses vanuses, vältides seega puistute sanitaarse seisundi halvenemist ning võimaldades metsaomanikul saada oma metsast maksimaalset tulu.

7. Rakendusaktid

Eelnõukohase seaduse vastuvõtmisel on vaja muuta või kehtestada uues redaktsioonis järgmised õigusaktid:

1. Vabariigi Valitsuse 4. jaanuari 2007. a määrus nr 1 „Riigimetsas kasvava metsa raieõiguse ja metsamaterjali müügi kord“.
2. Vabariigi Valitsuse 7. jaanuari 2016. a määrus nr 2 „Metsaressursi arvestuse riikliku registri põhimäärus“.
3. Keskkonnaministri 21. detsembri 2006. a määrus nr 82 „Metsakorraldaja katsetöödele ja eksamitele esitatavad nõuded, katsetööde ja eksamite korraldamise ning tulemuste hindamise ja metsakorraldaja tunnistuse andmise kord“.
4. Keskkonnaministri 27. detsembri 2006. a määrus nr 88 „Metsa majandamise eeskiri“.
5. Keskkonnaministri 4. jaanuari 2007. a määrus nr 2 „Vääriselupaiga klassifikaator, valiku juhend, vääriselupaiga kaitseks lepingu sõlmimine ja vääriselupaiga kasutusõiguse arvutamise täpsustatud alused“.
6. Keskkonnaministri 26. juuni 2014. a määrus nr 27 „Metsateatise esitatavate andmete loetelu, metsateatise vorm, esitamise, tagastamise, registreerimise ja menetlemise kord ning tähtjad“.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisan.

8. Jõustumine

Seadus jõustub 2017. aasta 15. aprillil. Menetlemiskava kohaselt on eelnõu kavandatud seadusena vastu võtta veel sel aastal, kuid kuna muudatused puudutavad laia hulka inimesi, on põhjendatud anda kõigile enne muudatuste jõustumist aega nendega tutvumiseks. Kolm kuni neli kuud on eelnõu ettevalmistajate seisukohast selleks piisav aeg, kuna valdavalt on muudatused puudutatud isikutega (metsaomanike katuseorganisatsioonid, riigiasutused) eelnõu menetlemise käigus läbi arutatud. Lisaks on jõustumise ajaks ka raiehooaeg peamiselt läbi ning uueks raiehooajaks valmistumist saab alustada uute nõuete järgi.

Erandina üldisest seaduse jõustumise tähtjast jõustuvad metsaregistri seonduvad muudatused (eelnõu § 1 punktid 28–37) 2017. aasta 1. juulil, sest enne ei ole võimalik praegu väljatöötamisel olevat uut metsaregistri versiooni kasutusele võtta. Muudatused on aga kavandatud lähtudes uue metsaregistri versiooni võimalustest.

9. Kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks EISI kaudu Rahandusministeeriumile, Maaeluministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja arvamuse esitamiseks Eesti Erametsaliidule, Eesti Metsa ja Puidutööstusliidule, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, Eesti Maaülikoolile ja Eesti Maaomavalitsuste Liidule. Kooskõlastamisel esitatud arvamuste ning ettepanekutega arvestamise tabel on lisatud seletuskirjale (lisa 2). Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile.